

22. ARCHITECTONISCHE EIGENAARDIGHEDEN.

In deze rubriek wordt u wegwijs gemaakt in de architectonische bijzonderheden die onze kerk biedt. Deze keer wordt de functie van de toren en torenspits beschreven. Van verre zijn de slanke toren en torenspits zichtbaar met daarboven het kruis en de windhaan van de Sint Christoforuskerk. De toren dient als herkenbare baken aan de horizon.

Waarom heeft een kerk een toren

De Sint Christoforuskerk is eenvoudig van opzet en gebouwd van baksteen met een ingesnoerde torenspits. Een kenmerk van de toren is de toepassing van een vierkante opbouw met verdiepingen. De torenspits markeert de typische neo gotische stijl.

De toren is vaak het pronkstuk en wordt veelal gekenmerkt door strakke diepe nissen en gemetselde symbolieken. De toren van de kerk is van een grote afstand herkenbaar en maakte hiermee de verbinding naar de hemel. De lange slanke spits op de toren heeft symbolisch gezien twee functies: het verkondigen van macht en het leggen van contact met de hemel, specifiek geplaatst op religieuze gebouwen. Een spits op een kerk is niet alleen een symbool van vroomheid, maar wordt vaak gezien als een symbool van de rijkdom en prestige van de opdrachtgever. Een spits op een kerk is ook functioneel. Torenspitsen horen nu eenmaal als architectonisch ornament op christelijke kerken. Hoewel elk kerkgenootschap vrij kan kiezen om boven op een torenspits een kruis aan te brengen, ziet men dit meestal alleen op rooms-katholieke en pre-reformatorische kerkgebouwen. Voor de herkenbaarheid zijn op katholieke kerken in Nederland naast een kruis ook een windhaan geplaatst.

De functie van een kruis met windhaan

Een windhaan wil de herinnering aan het verhaal over Petrus levendig houden.

Petrus nam verloochende Jezus, terwijl hij van tevoren was gewaarschuwd: 'Eer de haan gekraaid heeft, zult gij mij driemaal verloochenen.' (Markus 14:72)

De haan staat ook voor een nieuwe dag en begint bij de zonnegloren te kraaien: tijd van opstaan. (Tegenwoordig ook te horen in de pastorietuin, waar twee hanen zijn neergestreken.)

Een ingesnoerde torenspits is een torenspits die vlak boven de voet van de spits smaller wordt. Deze vorm ziet er voor torenspitsen sierlijker uit dan een volledig

rechte torenspits en geeft een rank silhouet. Behalve uit esthetische overwegingen kan een insnoering ook uit praktische overwegingen worden toegepast. Bij een ingesnoerde torenspits kan het gewicht van de spitsconstructie direct rusten op de muur. Als de helling van de torenspits zo steil is, met een hoek van 70 graden, dan wordt het een ingesnoerde naaldspits genoemd.

In de 19e eeuw kende de neogotiek geen grenzen. Met de technologische vooruitgang in bouwtechnieken en vernuftige houtconstructies, genoot de torenspits een ongekennde opleving in de architectuur. Zo zijn de spitsen eeuwen eerder ontworpen, maar werden uiteindelijk velen jaren later voltooid of soms helemaal niet, vaak uit geldgebrek.

Variaties torenspitsen

Er zijn verschillende variaties van torenspitsen en onderling zijn er verschillende combinaties.

Andere typen torenspitsen:

- Achtkantige spits tussen vier topgevels Singelkerk Alkmaar
- Afgeknotte torenspits Aartwoud en Stompetoren
- Gedraaide torenspits Bavo Basiliek van Haarlem
- Gemetselde spits Michelskerk op Wieringen
- Ingesnoerde torenspits: Sint Christoforuskerk Schagen
- Klokvormige torenspits Koepelkerk Hoorn
- Kruisdaktoeren in Kerk in Hippolytushoef
- Naaldspits Kerk Kollemerland Friesland
- Paraboolvormige spits Kerk Zwaagdijk oost
- Rombisch dak of ruitdak Servaas Basiliek in Maastricht
- Torenspits met flankerende torentjes Kerk op de Markt Schagen
- Torenspits met ui-vorm Kerk Heerhugowaard Noord

Per dorp of stad en zelfs per streek zijn de verschillen van kerken en torens en de spitsen opvallend. Alleen dit onderwerp al is een studie op zichzelf.

Hans van Kampen
Architectuurhistoricus.